

6. Samchuk, ZF 2015, 'Prychynno-naslidkovi zviazky svitohliadnoi zrilosti ta yakisnoi osvity (Cause and Effect Relationships of Worldview Maturity and Quality Education)', *Avtonomiia ta vriaduvannia u vyshchii osviti: zbirnyk naukovykh prats*, avtory: Bulvinska, OI, Hrytsenko, MV, Riabchenko, VI, Samchuk, ZF & Chervona, LM, za red. Samchuka, ZF & Hrytsenko, MV, Kyiv : IVO NAPN Ukrainy, 236 s.
7. *Skilky koshtuie liudyna? Prais-lysty na rabiv vid Davnoho Rymu do Ameryky XIX stolittia (How much does a person cost? Price lists for slaves from Ancient Rome to nineteenth-century America)*. Dostupno : <<https://www.youtube.com/watch?v=FiKedhN-06g>>. [5 Liutyi 2025].
8. Slyvynskiy, A 2024, 'Sotsiokulturna vzaiemodiia yak faktor evoliutsionuvannia liudstva (Socio-cultural interaction as a factor in the evolution of mankind)', *Vyshcha osvita Ukrainy*, № 2, c. 14-27.
9. "Tak keruvaty rabamy" Mark Sydonii Falks tsytaty iz knyhy ("How to Manage Slaves" by Marcus Sidonius Falks quoted in the book). Dostupno : <<https://www.youtube.com/watch?v=7UdolVJP1XQ>>. [5 Liutyi 2025].
10. Cosentino, G 2020, *Social Media and the Post-Truth World Order: The Global Dynamics of Disinformation*, Springer International Publishing, 151 p.
11. Earl Nightingale - *The SECRET Is Your ATTITUDE*. Available from : <<https://www.youtube.com/watch?v=TYfcL8kpWVM>>. [5 February 2025].
12. Fluck, M 2017, *The Concept of Truth in International Relations Theory : Critical Thought Beyond Post-Positivism*, Palgrave Macmillan, 247 p.
13. Ford, DR 2018, *Politics and Pedagogy in the "Post-Truth" Era: Insurgent Philosophy and Praxis*, Bloomsbury Academic, 168 p.
14. Fromm, E 1990, *The Sane Society*, Holt Paperbacks, 384 p.
15. Fuller, S & Kivisto, P 2019, *Post-Truth: Knowledge As A Power Game*, Anthem Press, 220 p.
16. Kahl, DHJr & Atay, A 2021, *Pedagogies of Post-Truth*, Lexington Books, 228 p.
17. Laing, RD 1965, *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness*, Penguin Books, 224 p.
18. Peter Singer - *ordinary people are evil*. Available from : <<https://www.youtube.com/watch?v=KVl5kMXz1vA>>. [5 February 2025].

Прорецензовано / Reviewed

11.02.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

18.02.2025

DOI 10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-9
УДК 316.6:004

МЕРЕЖЕВА СВІДОМІСТЬ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ СОЦІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

М. Ю. Слюсарь

Анотація.

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі цифрових технологій мережева свідомість стала ключовим елементом суспільного життя. Інтернет, соціальні мережі, алгоритми персоналізованого контенту та штучний інтелект докорінно змінюють сприйняття реальності, формування думок і способів взаємодії людей. Понад 60% населення світу активно користується Інтернетом. Соціальні мережі стали основним джерелом інформації для мільйонів людей.

Постановка проблеми. Мережева свідомість як новий формат соціальної свідомості включає різноманітні алгоритми платформ (Facebook, YouTube, TikTok), які визначають, що людина читає, дивиться і у що вірить. Онлайн-кампанії (MeToo, BLM, рухи за екологію) стають потужним механізмом соціальних змін. Мережева свідомість впливає на політичні процеси та громадську думку. Трансформація мислення відбувається через кліпове сприйняття інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У представленому дослідженні ми орієнтуємося на вітчизняні концепції мережевої свідомості, представлені науковими розвідками Т. Бутченка, В. Воронкової, В. Нікітенко, О. Кивлюк, О. Сорокіної, М. Козловця та ін. Мережева свідомість – це потужний фактор суспільної трансформації, який відкриває нові можливості, але водночас породжує серйозні виклики. Її дослідження та адаптація до сучасних реалій є ключовим завданням як для окремих індивідів, так і для суспільства загалом.

Постановка завдання: 1) з'ясувати розвиток соціальних мереж і формування мережевої культури та свідомості; 2) розкрити мережеву свідомість як соціальний та суспільний феномен; 3) проаналізувати мережеву свідомість як новий формат цифрової реальності.

Виклад основного матеріалу. В статті розглядається мережева свідомість як соціальний феномен, яка представляє не просто нову тенденцію, а радикальне переформатування соціальної свідомості. Її вплив зростає, формуючи нові виклики та можливості для суспільства, економіки, політики та культури. Вивчення цього явища є вкрай важливим для розуміння майбутнього інформаційного суспільства.

Висновки. У висновках розкрито, що мережева свідомість – це новий етап розвитку соціальної свідомості. Вона формується під впливом цифрових технологій, соціальних мереж та глобальної комунікації,

змінюючи спосіб отримання інформації, прийняття рішень та соціальної взаємодії. Інтернет та цифрові платформи стали основним середовищем формування громадської думки. Алгоритми персоналізації контенту, інформаційні бульбашки та онлайн-активізм значною мірою визначають політичні, економічні та культурні процеси мережевого суспільства.

Ключові слова: мережева свідомість, мережеве суспільство, мережева людина, мережева культура.

NETWORK CONSCIOUSNESS AS A NEW FORMAT OF SOCIAL CONSCIOUSNESS

Mykyta Slyusar

Abstract.

Urgency of the research. In the modern world of digital technologies, network consciousness has become a key element of public life. The Internet, social networks, personalized content algorithms, and artificial intelligence are radically changing the perception of reality, the formation of opinions, and the way people interact. More than 60% of the world's population actively uses the Internet. Social networks have become the main source of information for millions of people.

Target setting. Network consciousness as a new format of social consciousness includes various platform algorithms (Facebook, YouTube, TikTok) that determine what a person reads, watches, and believes. Online campaigns (MeToo, BLM, environmental movements) are becoming a powerful mechanism for social change. Network consciousness influences political processes and public opinion. The transformation of thinking occurs through the clip perception of information.

Actual scientific research and issues analysis. In the present study, we focus on the domestic concepts of network consciousness presented in the scientific research of T. Butchenko, V. Voronkova, V. Nikitenko, O. Kyuliuk, O. Sorokina, M. Kozlovets, and others. Networked consciousness is a powerful factor of social transformation that opens up new opportunities but also poses serious challenges. Its study and adaptation to modern realities is a key task for both individuals and society as a whole.

The research objective: 1) to find out the development of social networks and the formation of network culture and consciousness; 2) to reveal network consciousness as a social and public phenomenon; 3) to analyze network consciousness as a new format of digital reality.

The statement of basic materials. The article examines network consciousness as a social phenomenon that represents not just a new trend, but a radical reformatting of social consciousness. Its influence is growing, creating new challenges and opportunities for society, economy, politics and culture. The study of this phenomenon is extremely important for understanding the future of the information society.

Conclusions. The conclusions reveal that network consciousness is a new stage in the development of social consciousness. It is formed under the influence of digital technologies, social networks and global communication, changing the way we receive information, make decisions and interact socially. The Internet and digital platforms have become the main medium for shaping public opinion. Content personalization algorithms, information bubbles, and online activism largely determine the political, economic, and cultural processes of the network society.

Keywords: network consciousness, network society, network person, network culture.

Актуальність теми дослідження та постановка проблеми.

У сучасному світі цифрових технологій та глобальної інформаційної взаємодії формується новий тип суспільної свідомості – мережева свідомість. Вона виникає під впливом активного використання інтернету, соціальних мереж, штучного інтелекту та алгоритмів персоналізованого контенту. Розвиток мережевої свідомості має значний вплив на соціальні процеси, зокрема на: формування суспільної думки та поведінкових моделей; поширення інформації, включаючи фейки та маніпуляції; політичну активність та мережевий активізм; цифрову безпеку та приватність даних. Однак, разом із перевагами цифрової епохи, виникають виклики: інформаційна ізоляція через “бульбашки фільтрів”, фрагментарне сприйняття інформації та “кліпове мислення”, посилення маніпуляцій з боку алгоритмів соцмереж, загрози цифрової залежності та втрати критичного мислення. Дослідження цього явища є надзвичайно актуальним, адже мережеві технології безперервно розвиваються, змінюючи фундаментальні підходи до комунікації, навчання, політики та економіки. Мережева свідомість є новим феноменом, який ще не має достатньо ґрунтовного наукового осмислення. Серед ключових проблем, які потребують дослідження, можна виокремити: 1) Вплив цифрових платформ на формування світогляду – як алгоритми соцмереж визначають інформаційну картину людини. 2) Розмиття меж між реальністю та цифровим середовищем – чи може віртуальний світ замінити традиційні соціальні зв'язки? 3) Залежність від цифрових технологій – які механізми формують звання до постійного онлайн-перебування? 4) Механізми маніпуляції свідомістю – як інформаційні війни та фейки впливають на суспільні настрої? 5) Шляхи формування критичного мислення – як зберегти незалежність думки в умовах інформаційного перевантаження? Таким чином, дослідження мережевої свідомості є важливим для розуміння майбутнього інформаційного суспільства та пошуку ефективних стратегій адаптації до нових реалій. Тим більше, що сьогодні зростають як можливості, так і ризики мережевої свідомості. До позитивних аспектів можна віднести доступ до знань, цифрова демократія, розвиток колективного інтелекту; до негативних - дезінформація, маніпуляції, втрата критичного мислення, цифрова залежність. Для ефективної взаємодії у мережевому суспільстві люди повинні вміти аналізувати інформацію, розпізнавати маніпуляції та захищати особисті дані. Великого поширення мають фейкові новини, deepfake-технології, бот-мережі для впливу на масову свідомість; загроза цифрового контролю та

обмеження приватності; зміни в економіці та освіті, що привели до трансформації освіти та роботи в умовах цифрової епохи. Онлайн-освіта, штучний інтелект, віддалена робота та цифрова економіка змінюють традиційні моделі навчання та професійної діяльності, що потребує розвитку цифрової грамотності та критичного мислення [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Концепція мережевого суспільства була сформульована іспанським соціологом Мануелем Кастельсом у праці *“The Rise of the Network Society”* (1996), у якій описав, як інформаційні технології змінюють соціальні структури та формують новий тип суспільства, в якому ключову роль відіграє цифрова взаємодія. Французький філософ П'єр Леві у книзі *“Collective Intelligence: Mankind's Emerging World in Cyberspace”* (1997) розвинув ідею колективного інтелекту, підкреслюючи, що мережеві технології сприяють спільному обміну знаннями та спільному прийняттю рішень. Американський дослідник Говард Рейнгольд у роботі *“Smart Mobs: The Next Social Revolution”* (2002) описав, як мобільні технології та інтернет формують нові моделі соціальної взаємодії, зокрема масові мережеві рухи. Шюшана Зубофф (*“The Age of Surveillance Capitalism”*, 2019) досліджує, як великі технологічні корпорації використовують дані користувачів для маніпуляцій свідомістю. Жан Бодрійяр (*“Simulacra and Simulation”*, 1981) підкреслював, що сучасна реальність дедалі більше заміщується цифровими образами та симуляціями. Результати досліджень підтверджують, що соціальні мережі впливають на свідомість за допомогою алгоритмів персоналізованого контенту, сучасне мережеве суспільство породжує багато проблем, алгоритми Facebook, Google і Twitter створюють інформаційні “бульбашки”, які обмежують доступ до альтернативних думок, у сучасному інформаційному світі відбувається політична поляризація, спричинена цифровими технологіями, соцмережі використовують психологічні тригери для підтримки залученості та формування звичок, у результаті чого виникають проблеми цифрової залежності та маніпуляцій. Аналіз літератури показує, що мережева свідомість є міждисциплінарним явищем, яке охоплює соціологію, психологію, інформаційні технології та філософію. У представленому дослідженні ми орієнтуємося на вітчизняні концепції мережевої свідомості, представлені науковими розвідками Т. Бутченка, В. Воронкової, В. Нікітенко, О. Кивлюк, О. Сорокіної, М. Козловця, О. Поліщука, О. Поліщук та ін. Вітчизняними вченими досліджено, що мережева свідомість – це потужний фактор суспільної трансформації, який відкриває нові можливості, але водночас породжує серйозні виклики. Її дослідження та адаптація до сучасних реалій є ключовим завданням як для окремих індивідів, так і для суспільства загалом. Дослідження цього феномену є важливим для розуміння соціальних змін у цифрову епоху, що інтернет змінює структуру мислення та знижує здатність до глибокого аналізу, що соцмережі впливають на ментальне здоров'я молоді та пропонують стратегії боротьби з цифровою залежністю та інформаційним перевантаженням. Попри значний обсяг наукових праць, залишаються відкритими питання: як штучний інтелект впливатиме на формування мережевої свідомості? які механізми захисту суспільства від маніпуляцій у цифровій сфері? як розвиватиметься концепція “метавсесвіту” та його вплив на особистість? [2].

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку соціальних мереж і умов, що сприяють формуванню мережевої культури та свідомості. У межах соціально-філософського аналізу розглядається мережева свідомість як соціальний феномен та як новий формат цифрової реальності. Особливу увагу приділено відмінностям між класичною соціальною свідомістю та її мережевим аналогом, що виникає в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу.

Розвиток соціальних мереж і формування мережевої культури та свідомості

Від окремих людей до корпоративних брендів, від розваг до політики - соціальні мережі вносять глибокі зміни до нашого способу життя, моделей мислення і навіть культури. Соціальні мережі стали дуже впливовим засобом комунікації у суспільстві. Соціальні медіа англійською мовою – “social media”, їх також називають соціальними сайтами, соціальними платформами та соціальними медіа. Раніше соціальні мережі визначалися як веб-програми на основі технології Web 2.0, де користувачі могли не тільки переглядати контент, але й активно створювати його та взаємодіяти з ним. Контент сайтів соціальних мереж може бути представлений у вигляді тексту, зображень, відео або інших мультимедіа і часто створюється та публікується користувачами. В даний час, поки люди можуть вільно творити, ділитися та обмінюватися думками та досвідом у певному просторі, цей простір можна назвати соціальними мережами. Якщо говорити докладніше, платформи соціальних мереж надають користувачам майданчик, де вони можуть створювати власні профілі. Ці дані включають не лише основну особисту інформацію, а й інтереси, заняття та соціальні зв'язки. У міру того, як все більше людей спілкуються один з одним на цих платформах, формується величезна соціальна мережа, де люди можуть встановлювати і підтримувати різні соціальні відносини [3].

В англійській мові слово “спільнота” означає “community”, яке з'являється у різних дискусіях: від маркетингу бренду до обміну особистими інтересами. Спільнота – це не просто зібрання людей, а сукупність емоцій, інтересів та довіри між людьми; це група людей, які мають певну форму взаємовідносин друг з одним. Їх можуть поєднувати спільні інтереси, ідеї чи моделі поведінки. Таке об'єднання може відбуватися у фізичному світі, наприклад, у школах, компаніях чи клубах; воно

також може відбуватися у віртуальному світі, наприклад, у соціальному програмному забезпеченні, форумах чи блог-платформах. Співтовариства часто формуються на основі спільних інтересів чи цілей. Наприклад, людина, що любить спорт, може вступити до клубу любителів бігу; людина, що любить смачно поїсти, може стати членом певної кулінарної спільноти. У фізичному світі продукти чи послуги часто є залучення однодумців, тоді як в Інтернеті учасників залучають спільні інтереси чи теми. У кожному співтоваристві завжди є кілька особливо активних чи шановних членів, яких часто вважають лідерами громадської думки. Ці лідери здатні впливати на напрям і атмосферу у співтоваристві, а їхні пропозиції, думки чи дії часто визнаються більшістю членів. Тому для брендів, які хочуть увійти до спільноти чи вплинути на неї, дуже важливо розуміти цих лідерів думок та вибудувати з ними добрі стосунки. Якщо ми хочемо отримати користь із спільноти, ми маємо спочатку навчитися інтегруватися. Тільки ставши частиною спільноти, ви зможете по-справжньому зрозуміти динаміку та потреби її членів. Це перехід від “гри у спільноті” до “управління спільнотою”, який потребує часу, терпіння та щирої участі. Тільки по-справжньому беручи участь у ньому, бренд чи особистість можуть знайти свою власну позицію та завоювати визнання та довіру спільноти. Соціальні мережі перетворилися із простого соціального інструменту на універсальну платформу з безліччю функцій. До неї активно залучені не лише молоді люди, а й багато компаній та організацій, які використовують потужні функції соціальних мереж для досягнення різних цілей та впливають на наше повсякденне життя та формують його.

Основна функція соціальних мереж – надати користувачам можливість самостійно створювати та розповсюджувати контент. Цим вмістом може бути текст, зображення, відео або голос. Саме тому, що контент створюється реальними користувачами, він настільки переконливий та привабливий. Цей контент користувача (UGC) не тільки надає брендам новий спосіб взаємодії зі своєю аудиторією, але й допомагає формувати імідж і довіру до бренду. У цій галузі компанії можуть використовувати контент користувача для підвищення впізнаваності та впізнаваності свого бренду, наприклад, проводячи онлайн-конкурси або спонукаючи клієнтів ділитися своїм досвідом використання продукції бренду. Створення спільноти є ключовим елементом соціальних мереж. Компанії можуть підтримувати та зміцнювати зв'язки із спільнотою, проводячи заходи, пропонуючи ексклюзивні знижки або створюючи системи членства. Соціальні мережі надають брендам унікальну платформу для просування та побудови відносин зі своєю аудиторією. Визначаючи рекламну аудиторію, співпрацюючи з ключовими лідерами думок (KOL) та займаючись контент-маркетингом, компанії можуть більш ефективно досягати своїх маркетингових цілей. Особливо важливо передавати історію бренду. Хороша історія бренду може знайти відгук у аудиторії та полегшити їй емоційний зв'язок із брендом. Компаніям та брендам важливо розуміти свій вплив у соціальних мережах [4].

Використовуючи інструменти аналізу даних, компанії можуть отримати різноманітну цінну інформацію, таку як демографічні дані фанатів, охоплення, рівень взаємодії, джерела трафіку на веб-сайті тощо. Ці дані допомагають компаніям оцінювати ефективність своїх маркетингових стратегій, виявляти потенційні проблеми та розробляти цільові маркетингові стратегії. Для багатьох користувачів соціальні мережі стали основним способом отримання інформації та споживання продуктів. Будь то новини, інформація про продукти чи тенденції, соціальні мережі можуть надавати миттєву та різноманітну інформацію. Для підприємств це означає, що вони можуть безпосередньо доносити інформацію про продукти, новини чи інший релевантний контент до своєї цільової аудиторії через соціальні мережі, що є більш ефективним, ніж випадковий підхід традиційних ЗМІ. Для більшості людей соціальні мережі – це інструмент розваги та дозвілля. Користувачі можуть дивитися фільми, слухати музику, грати в ігри, стежити за знаменитостями тощо, щоб задовольнити свої потреби у розвагах.

Завдяки функціям обміну та рекомендацій користувачів, а також підтримці алгоритмів цікавий контент може поширюватися у соціальних мережах вірусним способом. У цифровому світі перевірка особистості та безпека стали центром уваги. Соціальні мережі надають різні механізми автентифікації особистості, такі як двофакторна автентифікація та розпізнавання відбитків пальців за допомогою обладнання, для забезпечення безпеки облікових записів та даних користувачів. Крім того, багато онлайн-сервісів та програм інтегруються з обліковими записами соціальних мереж, дозволяючи користувачам входити в систему, надаючи простий і безпечний метод перевірки особистості.

Соціальні мережі перестали бути просто віртуальним простором для спілкування та обміну інформацією з іншими людьми. Вони поступово перетворилися на основне поле битви корпоративних брендів за проведення соціального маркетингу. Від звичних Facebook та Instagram до аудіовізуальної сфери YouTube до інтенсивної взаємодії між компаніями та аудиторією на LINE OA, кожна соціальна платформа демонструє унікальні тенденції розвитку та характеристики [5].

Основні риси мережевої свідомості: 1) Гіперзв'язність – кожен учасник комунікації є частиною глобальної мережі, де інформація циркулює швидко і безперешкодно. 2) Фрагментарність мислення та сприйняття – інформація сприймається через короткі повідомлення, візуальні елементи та алгоритмічно підібраний контент, швидкий потік контенту змінює когнітивні процеси. 3) Вплив цифрових алгоритмів – соціальні платформи та медіа управляють інформаційними потоками,

впливаючи на формування думок. 4) Краудсорсинг знань – колективне формування знань через співпрацю в мережевих. 5) Децентралізація знань – відсутність єдиного інформаційного центру, множинність джерел. 6) Алгоритмічне мислення – інформація фільтрується алгоритмами, що впливає на формування поглядів. 7) Гейміфікація реальності – елементи ігрової культури проникають у комунікацію, роботу, навчання. У той же час соціальні мережі породжують виклики та ризики: 1) Мережева поляризація – розподіл суспільства на інформаційно закриті групи. 2) Втрата критичного мислення – споживання контенту без перевірки достовірності. 3) Проблема приватності – цифровий слід і ризики втрати персональних даних. Мережева свідомість – це нова реальність сучасного суспільства, яка відкриває як перспективи, так і виклики. Її подальше дослідження та осмислення необхідні для розуміння трансформації соціальної взаємодії, політичних процесів, формування мережевої культури та свідомості.

Мережева свідомість як соціальний та суспільний феномен

У сучасному світі інформаційно-комунікаційні технології докорінно змінили спосіб взаємодії людей, що призвело до формування нового типу свідомості – мережевої свідомості. У сучасному цифровому світі відбувається докорінна трансформація соціальної свідомості, що зумовлена глобальним поширенням цифрових технологій, соціальних мереж та алгоритмічного управління інформаційними потоками. У цьому контексті формується мережева свідомість – новий тип соціальної свідомості, який відображає зміни у способах мислення, комунікації та взаємодії індивідів і спільнот.

Мережева свідомість – це сукупність когнітивних та комунікативних практик, що виникають у цифровому просторі, де інформація поширюється, обробляється і використовується через мережеві структури. Вона формується на перетині особистого досвіду, цифрової культури та технологічно опосередкованої взаємодії. Вона виникла в умовах цифрового суспільства, де основні соціальні, культурні та економічні процеси здійснюються через глобальні мережі. Мережева свідомість – це форма соціальної свідомості, яка формується в умовах постійної онлайн-взаємодії, цифрової комунікації та доступу до інформації через мережеві технології. Мережева свідомість – це не просто еволюція соціальної свідомості, а її новий формат, що визначає спосіб комунікації, сприйняття інформації та соціальну взаємодію. Вона відкриває величезні можливості для самовираження, освіти, бізнесу, але також несе ризики інформаційних маніпуляцій, втрати критичного мислення та соціальної ізоляції. Завдання сучасної людини – навчитися ефективно працювати з інформацією, розвивати цифрову грамотність і критичне мислення, щоб адаптуватися до нового світу, в якому домінує мережева свідомість.

Мережева свідомість – це сукупність уявлень, цінностей, знань та моделей поведінки, що формуються у людей під впливом цифрових комунікаційних технологій та взаємодії в мережевому середовищі. Вона є продуктом інформаційного суспільства та нових форм соціальної організації, які базуються на мережевій взаємодії. Основні риси мережевої свідомості: 1) Глобальність, у контексті якої індивіди та спільноти мають доступ до світових інформаційних ресурсів і можуть взаємодіяти в реальному часі. 2) Децентралізація, так як немає єдиного центру контролю інформаційних потоків, що сприяє демократизації знань і свободи висловлення. 3) Інтерактивність, у контексті якої користувачі не лише споживають інформацію, а й активно беруть участь у її створенні та поширенні. 4) Анонімність та мультиідентичність, так як люди можуть мати різні віртуальні ідентичності та взаємодіяти без прив'язки до фізичних характеристик. 5) Віртуалізація реальності, яка впливає на розмивання меж між фізичним та цифровим світами, що змінює сприйняття простору, часу та соціальних зв'язків [6].

Мережеве суспільство – це сучасна форма соціальної організації, що базується на інформаційно-комунікаційних технологіях (ІКТ) та мережевих структурах взаємодії. Це суспільство, в якому основні соціальні, економічні та культурні процеси відбуваються в цифровому середовищі. Зміна соціальних зв'язків, у контексті яких традиційні спільноти доповнюються або замінюються онлайн-спільнотами, соціальними мережами, форумами. Трансформація комунікації – переважає цифрових каналів зв'язку, миттєвий доступ до інформації, поширення феномену “інформаційних бульбашок”. Політична активність та цифрова демократія – розвиток онлайн-активізму, електронного урядування, громадянських ініціатив через соціальні платформи. Зміна економічних моделей – поява цифрової економіки, краудфандингу, криптовалют, віддаленої роботи та фрілансу. Мережева свідомість – це новий формат соціальної свідомості, що визначає поведінку людей у цифрову епоху. Вона формує унікальні можливості для розвитку суспільства, але водночас ставить перед людством виклики, пов'язані з безпекою, етикою та критичним мисленням. Мережева свідомість як соціальний феномен сформувалася у зв'язку зі змінами у соціальній свідомості під впливом цифрових технологій, які охопили трансформацію громадянської активності, так як соціальні мережі стали інструментом мобілізації протестних рухів та цифрової демократії; відбулося формування людей за інтересами та переконаннями, що створює феномен інформаційних бульбашок; з'явилися нові форми соціальної відповідальності – цифрова етика, боротьба з дезінформацією та культура фактчекінгу.

Мережева свідомість як новий формат цифрової реальності

Соціальна свідомість змінюється під впливом цифрових технологій, культури та соціальних трансформацій. Класична (традиційна) соціальна свідомість сформувалася в умовах домінування ієрархічних структур і централізованих медіа. Мережева свідомість є продуктом цифрової епохи, глобалізації та децентралізованих комунікаційних платформ, про що свідчать відмінності між класичною та мережевою соціальною свідомістю (Табл.1)

Таблиця 1

Відмінності між класичною та мережевою соціальною свідомістю (сформована автором)

Характеристика	Класична соціальна свідомість	Мережева соціальна свідомість
Структура інформаційного середовища	Ієрархічна, централізована (газети, телебачення, радіо)	Децентралізована, мережева (соціальні мережі, блоги, платформи)
Джерело інформації	Державні або приватні медіа, наукові установи, еліти	Користувачі, платформи, алгоритми, ШІ
Комунікація	Одностороння (від медіа до мас)	Двостороння та багатостороння (інтерактивна, горизонтальна)
Формування світогляду	Через освіту, традиції, авторитетні джерела	Через інтернет-спільноти, соціальні мережі, краудсорсинг
Спосіб поширення інформації	Лінійний, повільний, контрольований	Вибуховий, хаотичний, вірусний
Швидкість обробки інформації	Повільна, аналітична	Швидка, реактивна
Глибина сприйняття	Аналітичне мислення, критичний підхід	Фрагментоване мислення, кліпове сприйняття
Механізм соціалізації	Родина, школа, церква, місцеві громади	Онлайн-спільноти, цифрові платформи, гейміфіковані середовища
Формування ідентичності	Фіксована, базується на традиціях, етнічності, релігії	Динамічна, багаторівнева, пов'язана з віртуальним "Я"
Контроль над свідомістю	Державні, релігійні, соціальні інститути	Алгоритми, маркетинг, цифрові корпорації
Етичні принципи	Зміцнені традиціями та мораллю	Формуються в процесі онлайн-інтеракцій
Політична участь	Через класичні механізми (вибори, партії, профспілки)	Цифровий активізм, петиції, краудфандинг, онлайн-протести
Формування колективної думки	Через організовані рухи та інституції	Через цифрові тренди, хештеги, алгоритмічний вплив
Роль технологій	Допоміжна, залежна від медіа	Визначальна, змінює мислення та соціальну поведінку

Таким чином, ми довели, що класична соціальна свідомість була стабільною, аналітичною, підконтрольною державним і соціальним інститутом, а мережева свідомість є динамічною, гнучкою, залежною від технологій та алгоритмів, що впливають на поведінку людини.. Трансформація свідомості свідчить про перехід від ієрархічного до горизонтального типу комунікації, що змінює механізми соціального впливу та управління.

Таблиця 2

Вплив мережевої свідомості на суспільство (сформована автором)

Вплив	Суспільство
Політика та активізм	Цифрові платформи сприяють розвитку мережевого активізму (#MeToo, BLM, арабська весна). Фейкові новини та інформаційні маніпуляції стали частиною політичних кампаній. Зростає роль електронної демократії (онлайн-голосування, цифрові петиції)
Економіка	Перехід до цифрової економіки (криптовалюти, блокчейн, метавсесвіти). Нові форми зайнятості: фріланс, гіг-економіка, віддалена робота. Вплив інфлюенсерів та блогерів на ринок через персоналізований контент.
Культура та освіта	Онлайн-освіта (Coursera, Udemy) змінює традиційні навчальні моделі. Соціальні мережі формують нові культурні тренди (мем-культура, TikTok-феномени). Розвиток віртуальної реальності змінює сприйняття мистецтва та навчання.
Соціальна взаємодія	Традиційні соціальні зв'язки замінюються онлайн-спільнотами.

	Люди все більше ідентифікують себе через цифровий аватар та профіль у соцмережах. Виникають нові етичні дилеми щодо онлайн-поведінки (кібербулінг, приватність).
Виклики та загрози мережевої свідомості	Інформаційні бульбашки – алгоритми соцмереж формують однобоку картину світу. Дезінформація та маніпуляції – поширення фейкових новин та конспірологічних теорій. Цифрова залежність – постійне споживання контенту знижує концентрацію та критичне мислення. Криза приватності – персональні дані використовуються корпораціями та державами для контролю. Емоційна втома – надлишок інформації спричиняє стрес і когнітивне перевантаження.
Перспективи розвитку мережевої свідомості	Штучний інтелект як партнер у прийнятті рішень AI дедалі більше впливає на інформаційне середовище – від персоналізованого контенту до автоматизованого створення новин. Доповнена реальність та метавсесвіти Соціальні та економічні процеси все більше відбуватимуться у віртуальному просторі. Глобалізація цифрової культури Різні культури інтегруються завдяки мережам, створюючи нові форми колективної ідентичності. Етика штучного інтелекту Постане питання відповідальності AI за вплив на свідомість суспільства.

Можемо відмітити, що мережева свідомість виникає під впливом сучасних інформаційних технологій та цифрових комунікацій. Вона формується через: 1) соціальні мережі – Facebook, Twitter, Instagram, TikTok, YouTube та інші платформи, де люди взаємодіють, обмінюються ідеями та новинами; 2) мас-медіа та цифрові ЗМІ – традиційні медіа адаптуються до цифрового формату, створюючи нові формати контенту та інтерактивні форми комунікації; 3) освітні платформи та онлайн-курси – знання більше не є прерогативою закладів освіти, їх можна отримувати через Coursera, Udemy, Khan Academy та інші онлайн-ресурси; 4) штучний інтелект та алгоритми персоналізації – користувачі отримують контент на основі аналізу їхньої поведінки в мережі, що може як покращувати доступ до інформації, так і створювати “інформаційні бульбашки”; 5) віртуальна та доповнена реальність – розширюють межі сприйняття світу, змінюючи підхід до освіти, бізнесу, розваг. Сьогодні ми спостерігаємо вплив мережевої свідомості на різні сфери життя, у контексті якого відбуваються цифрові петиції, онлайн-голосування, електронне урядування; вплив соціальних мереж на політичні кампанії та масові протести; формується розвиток колективного інтелекту через Вікіпедію, з’являються відкриті бази даних, а також вплив блогерів та інфлюенсерів на формування смаків та трендів [5].

У результаті цих процесів відбулася інформаційна перенасиченість, що призвела до складності відрізнити правдиву інформацію від фейків; соціальна поляризація, у результаті чого алгоритми соцмереж підсилюють конфлікти між групами; кібербезпека призвела до ризиків хакерських атак, витоку персональних даних; виникли проблеми цифрової залежності – зниження концентрації уваги, втрата соціальних навичок у реальному житті; монополізація інформації – великі корпорації, такі як Google, Meta (Facebook), контролюють доступ до контенту. Мережева свідомість є новим рівнем соціального розвитку, що впливає на всі аспекти людського життя. Вона створює унікальні можливості для особистого розвитку, освіти, демократії та інновацій, але водночас несе загрози дезінформації, соціального поділу та цифрового контролю. Важливо навчитися критично мислити, адаптуватися до нових технологій та шукати баланс між реальним та цифровим світом.

Мережева свідомість – це форма суспільної свідомості, що формується в умовах цифрового світу, де інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) визначають взаємодію людей. Вона базується на постійній онлайн-взаємодії, цифровій ідентичності та нових формах соціальної організації. Мережева свідомість – це форма суспільної свідомості, що формується в умовах інформаційного суспільства, де цифрові технології, інтернет та соціальні мережі відіграють ключову роль у комунікації, прийнятті рішень та формуванні світогляду.

Мережеве суспільство, концепцію якого розробив Мануель Кастельс, ґрунтується на децентралізованій та глобальній інформаційній взаємодії, що впливає на всі аспекти людського життя – від політики та економіки до культури та міжособистісних стосунків. Мережева свідомість – це форма соціальної свідомості, що виникає під впливом цифрових технологій, глобальних інформаційних потоків і нових форматів комунікації. Вона характеризується швидкістю обробки

інформації, фрагментарним сприйняттям реальності, алгоритмічним управлінням контентом та цифровими ідентичностями. Основні риси мережевої свідомості: 1) Гіперзв'язність – постійний доступ до інформації та безперервна комунікація. 2) Інформаційна динаміка – швидке поширення даних та ідей. 3) Алгоритмічна фільтрація – залежність від алгоритмів при виборі контенту. 4) Фрагментоване мислення – сприйняття інформації у коротких форматах. 4) Кіберсоціалізація – формування соціальних зв'язків через цифрові платформи [6].

Основні категорії мережевої свідомості: 1) Інформаційні потоки – постійний рух та обмін даними між користувачами, платформами та системами; 2) Децентралізація знань – інформація більше не контролюється єдиним центром, а поширюється у відкритих мережах. 3) Цифрова ідентичність – особистість людини у віртуальному просторі, яка може відрізнитися від її реального “Я”. 4) Віртуальна комунікація – основна форма соціальної взаємодії, яка здійснюється через месенджери, соціальні мережі, онлайн-форуми. 5) Алгоритмічний вплив – алгоритми соціальних мереж та пошукових систем формують сприйняття світу, підлаштовуючи контент під користувача. 6) Мережевий активізм – цифрові форми соціального протесту та громадської активності (петиції, флешмоби, хештег-кампанії). 7) Цифровий слід – усі дії користувачів в інтернеті залишають дані, які можуть бути використані для аналізу та монетизації. 8) Фрагментація реальності – кожен користувач бачить світ через призму персоналізованого контенту, що може призводити до викривленого сприйняття дійсності.

Отже, мережева свідомість є новим етапом еволюції людського мислення, яке формується під впливом цифрових технологій. Вона змінює способи сприйняття інформації, соціальні взаємодії та навіть ідентичність особистості. Водночас вона породжує як нові можливості для розвитку суспільства, так і виклики, пов'язані з маніпуляціями, інформаційною безпекою та зміною когнітивних процесів.

Висновки. Мережева свідомість – це новий етап розвитку соціальної свідомості. Вона формується під впливом цифрових технологій, соціальних мереж та глобальної комунікації, змінюючи спосіб отримання інформації, прийняття рішень та соціальної взаємодії. Інтернет та цифрові платформи стали основним середовищем формування громадської думки. Алгоритми персоналізації контенту, інформаційні бульбашки та онлайн-активізм значною мірою визначають мережеву культуру та мережеву свідомість сучасної людини. Можемо зробити наступні висновки:

1. Нова соціальна реальність – мережева свідомість є продуктом цифрової епохи, змінюючи моделі комунікації, соціальної взаємодії та самовизначення особистості.

2. Відмінності від традиційної свідомості – якщо класична соціальна свідомість формувалася через безпосереднє спілкування та культурні інститути, то мережева базується на динамічних інформаційних потоках цифрового середовища.

3. Роль соціальних мереж – цифрові платформи відіграють ключову роль у трансформації суспільних процесів, визначаючи нові соціальні цінності, поведінкові норми та механізми взаємодії.

4. Глобальний інформаційний вплив – розвиток мережевої свідомості сприяє глобальній інтеграції, водночас створюючи ризики маніпуляції, інформаційного перенасичення та цифрової залежності.

5. Нові виклики цифрового суспільства – критичне мислення, інформаційна гігієна та етичне використання цифрових технологій є необхідними для гармонійного розвитку особистості в сучасному інформаційному середовищі. Таким чином, мережева свідомість є важливим компонентом цифрової реальності, що вимагає відповідального підходу до її формування та використання.

Список використаних джерел:

1. Воронкова, ВГ & Нікітенко, ВО 2022, *Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика*. Монографія, Львів-Торунь: *Liha-Pres*, 460 с.
2. Воронкова, В, Череп, А & Череп, О 2023, ‘Розвиток мережевої (інтернет-економіки) в умовах цифровізації: принципи, закони, тенденції розвитку’, *Science and society: trends of interaction : collective monograph*, Compiled by Shpak, V, Chairman of the Editorial Board. Tabachnikov, S & Oaks, S, California : *GS Publishing Services*, с. 31- 48.
3. Кивлюк, О, Воронкова, В & Нікітенко, В 2024, ‘Філософія комунікаційної парадигми постінформаційного суспільства: виклики і перспективи розвитку’, *Contemporary ukrainian science: theoretical and practical achievements : collective monograph*, compiled by Shpak, V, Chairman of the Editorial Board Tabachnikov, S, Oaks, S, California: *GS Publishing Services*, с.138-153. Доступно: <https://www.eo.kiev.ua/resources/arhivMonographs/mono_2024_18/mono_2024_18.pdf>. [16 Січень 2025].
4. Sliusar, M 2023, ‘Stabishment and development of the network platform model in China and its impact on the formation of the digital economy’, *Humanities studies: Collection of Scientific Papers, Zaporizhzhia: Publishing house “Helvetica”*, 14 (91), pp. 165–175. Available from : <<http://humstudies.com.ua/article/view/277867/272615>>. [16 January 2025].
5. Шваб, К 2020, *Четверта промислова революція*, перекл. з німец. Климчук, Н & Лебеденко, Я, Харків: *Вид-во “Клуб сімейного дозвілля”*, 426 с.
6. Харарі, Ю 2019, *Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього*, Харків : *Вид-во “Клуб сімейного дозвілля”*, 544 с.

References:

1. Voronkova, VH & Nikitenko, VO 2022, *Filosofia tsyfrovoy liudyny i tsyfrovoho suspilstva: teoriia i praktyka (Philosophy of digital man and digital society: theory and practice)*. Monohrafiia, Lviv-Torun: Liha-Pres, 460 s.
2. Voronkova, V, Cherep, A & Cherep, O 2023, 'Rozvytok merezhevoyi (internet-ekonomiky) v umovakh tsyfrovizatsiyi: pryntsypy, zakony, tendentsiyi rozvytku (Development of the network (Internet economy) in conditions of digitalization: principles, laws, development trends)', *Science and society: trends of interaction : collective monograph*, Compiled by Shpak, V, Chairman of the Editorial Board. Tabachnikov, S, Oaks, S, California : *GS Publishing Services*, s. 31-48.
3. Kyvlyuk, O, Voronkova, V & Nikitenko, V 2024, 'Filosofiya komunikatsiynoyi paradyhmy postinformatsiynoho suspil'stva: vyklyky i perspektyvy rozvytku' (Philosophy of the communication paradigm of the post-information society: challenges and prospects for development)', *Contemporary ukrainian science: theoretical and practical achievements : collective monograph*, compiled by Shpak, V, Chairman of the Editorial Board Tabachnikov, S, Oaks, S, California: *GS Publishing Services*, c. 138-153, Dostupno: <https://www.eo.kiev.ua/resources/arhivMonographs/mono_2024_18/mono_2024_18.pdf>. [16 Sichen 2025].
4. Sliusar, M 2023, 'Stablshment and development of the network platform model in China and its impact on the formation of the digital economy', *Humanities studies: Collection of Scientific Papers*, Zaporizhzhia: *Publishing house "Helvetica"*, 14 (91), pp. 165–175. Available from : <<http://humstudies.com.ua/article/view/277867/272615>>. [16 January 2025].
5. Shvab, K 2020, *Chetverta promyslova revolyutsiya (The Fourth Industrial Revolution)*, perekl. z nimets. Klymchuk, N & Lebedenko, YA, Kharkiv: *Vyd-vo "Klub simeynoho dozvillya"*, 426 s.
6. Kharari, YU 2019, *Lyudyna rozumna. Istoriya lyudstva vid mynuloho do maybutn'oho (Man is intelligent. The history of mankind from the past to the future)*, Kharkiv : *Vyd-vo "Klub simeynoho dozvillya"*, 544 s.

Прорецензовано / Reviewed

29.01.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publication

4.02.2025

DOI 10.33930/ed.2019.5007.52(1-2)-10
УДК 140.8:364-322]:37.01

СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСТВА В ОСВІТНІЙ СФЕРІ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В. І. Тернопільська

Анотація.

Актуальність теми дослідження зумовлена практичною необхідністю об'єднання українського суспільства через волонтерство у зв'язку з російсько-українською війною, яка стала серйозним викликом для України та цивілізованого світу. Молодіжне волонтерство є одним із перспективних і важливих напрямків волонтерської діяльності в Україні та світі, в тому числі через освітню сферу, волонтерські платформи та організації.

Постановка проблеми. Дослідження світоглядних засад волонтерства в освітній сфері як чинника інтеграційних процесів має важливе значення для інтеграції законодавства України до стандартів ЄС з урахуванням міжнародного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою дослідження є напрацювання Я. Блохи, О. Білаковського, Р. Драпушка, П. Горінова, Є. Міненка, Е. Панасенка, М. Лебідь, К. Кваши, Д. Чудновської, V. Bocsí, F. Hajnalka, V. Markos, X. Montagud, M. Estalayo, A. McFadden, K. Smeaton, які були основою для світоглядних засад інтеграції волонтерської діяльності в освітню сферу в Україні та світі.

Постановка завдання. На основі аналізу українських і зарубіжних наукових джерел, необхідно визначити: світоглядні засади волонтерства молоді; проаналізувати сучасні тенденції волонтерської діяльності в закладах освіти; виокремити актуальні проблеми впровадження волонтерства в національну освітню сферу; запропонувати власні пропозиції з удосконалення волонтерства в освітній сфері.

Виклад основного матеріалу. Філософська наука розглядає волонтерство як прояв доброї волі особистості, спосіб бути корисним суспільству, стиль життя та сферу свободи діяльності. Воно також виступає механізмом набуття професійного досвіду через вдосконалення soft skills.

Сучасна молодь має змогу знайомитися з волонтерством ще у школі, а згодом розвивати відповідні навички у закладах професійно-технічної освіти, університетах та різних проєктах, що сприяє її громадянській активності та професійному зростанню.

Висновки. Визначено, що волонтерство української молоді базується на традиційних світоглядних цінностях як: гуманізм, духовність, свобода дій, співпереживання та емоційний інтелект, прозорість діяльності, патріотизм, що проявляється через бажання бути корисним своїй країні, ветеранам, цивільним, іншим категоріям людей. Важливим є набуття та розвиток креативності, лідерських навичок, уміння